הא כביצה בעי סוכה ואי סלקא דעתך כותבת הגסה שאמרו יתירה מכביצה השתא שתי כותבות בלא גרעינן לא הוו כביצה כותבת הגסה וגרעינתה מי הוי יתירה מכביצה אמר ר' ירמיה אין שתי כותבות בלא גרעינתן לא הוו כביצה כותבת הגסה וגרעינתה הוי יתירה מכביצה אמר רב פפא היינו דאמרי אינשי תרי קבי דתמרי חד קבא דקשייתא וסריה רבא אמר התם היינו טעמא משום דהוו ליה פירי ופירי לא בעו סוכה מיתיבי אמר רבי כשהיינו לומדים תורה אצל רבי אלעזר בן שמוע הביאו לפנינו תאנים וענבים ואכלנום אכילת עראי חוץ לסוכה אכילת עראי אין אכילת קבע לא אימא אכלנום כאכילת עראי חוץ לסוכה איבע"א אכלנום אכילת קבע ואכלנו פת אכילת עראי בהדייהו חוץ לסוכה לימא מסייע ליה א)לפיכך אם השלים במיני תרגימא יצא ואי סלקא דעתך פירי בעו סוכה ליתני פירות מאי מיני תרגימא פירות ואיבעית אימא באתרא דלא שכיחי פירי רב זביד אמר ב)כותבת הגסה שאמרו חסרה מכביצה דתנן ג)בית שמאי אומרים שאור בכזית וחמץ בככותבת ג)והוינן בה מ"ט דב"ש נכתוב רחמנא חמץ ולא בעי שאור ואנא אמינא ומה חמץ שאין חמוצו קשה אסור בכזית שאור שחמוצו קשה לא כל שכן מדפלגינהו רחמנא לימדה לך שיעורו של זה לא כשיעורו של זה שאור בכזית וחמץ בככותבת ואי ס"ד כותבת הגסה שאמרו יתירה מכביצה מכדי ב"ש אשיעורא דנפיש מכזית קא מהדרי ליתני כביצה ואי נמי כי הדדי נינהו ליתני כביצה אלא לאו שמע מינה כותבת פחותה מכביצה ממאי דילמא לעולם אימא לך כותבת הגסה שאמרו יתירה מכביצה °הא סתמא כביצה ואי נמי כי הדדי נינהו (א) ד)וחדא מינייהו נקט אלא מהכא ה)עד כמה מזמנין ו)עד כזית דברי ר' מאיר רבי יהודה אומר עד כביצה במאי קא מיפלגי ר' מאיר סבר [1]ואכלת זו אכילה ושבעת זו שתיה ואכילה בכזית ור' יהודה סבר [1]ואכלת ושבעת אכילה שיש בה שביעה ואי זה זה כביצה ואי ס"ד כותבת הגסה שאמרו יתירה מכביצה השתא כביצה שבועי משבעא דעתא לא מיתבא אלא לאו שמע מינה כותבת הגסה שאמרו פחות מכביצה כביצה משבעא ככותבת מיתבא דעתיה תניא רבי אומר כל

הא כביצה בעי סוכה. אלמא שתי כותבות דאמרן לעיל לא שהלכה כן פחותות הן מכביצה: **שתי כותבות בלא גרעינן.** שאכלן רבן גמליאל בסוכה ואמרו עלייהו לא שהלכה כן: **תרי קבי דתמרי.** בגרעינייהו הוו קבא דקשייתא: **וסריה.** יש בהן קב גרעינין ויותר אלמא הגרעין יותר מן הכותבת וסריה לשון עודף כמו תסרח על אחורי המשכן (שמות כו): **אם השלים.** י"ד סעודות שאדם חייב לאכול בסוכה לדברי רבי אליעזר במסכת סוכה: **תרגימא.** ליפתן: **שאור בכזית.** לענין בל יראה ובל ימצא: **שיעורו של זה לא כשיעורו של זה.** על כרחך דחמץ נפיש מכזית ולהכי כתב שאור דאי לא כתביה וגמר מחמץ הוה אמינא דיו לבא מן הדין להיות כנדון ולא מיחייב עליה אלא בשיעורא רבה להכי כתביה רחמנא לחיוביה אכזית דאילו בפחות מכזית ליכא למימר דלא תהא ראיה חמורה מאכילה דסתם אכילה בכזית על כרחך החמור בכזית והקל ביותר מכזית: **מכדי בית שמאי.** לא אמרו ככותבת אלא משום דבעו שיעור חמץ טפי משל שאור שהוא בכזית מדאיצטריך קרא למכתביניהו ואם מצאו שיעור פחות מככותבת והוא יתר על כזית היו משערין בו ואם כביצה פחותה מככותבת ליתני כביצה ואי נמי כי הדדי נינהו לימא כביצה שהוא שגור במשנה יותר מככותבת לענין טומאת אוכלין: **כותבת סתמא כביצה.** ובית שמאי כותבת סתמא אמור: **מזומנין.** מברכין על המזון אחריו: כל

שיאכל כזית דגן מכלל דאי אכל שמעון בן שטח כזית דגן שפיר עבד שהוציא המלך והמלכה אע"פ שמסתמא הם אכלו כדי שבען והוא אכל שיעורא דרבנן והיכי אתי דרבנן ומפיק דאורייתא כדפריך בפרק מי שמתו (ברכות דף כ:) גבי קטן היכי מפיק אחרים ידי חובתן יש לומר דלא דמי דגדול אפילו לא אכל כלל ראוי הוא להוציא אחרים ידי חובתן מדאורייתא וכן פרש"י התס[א]:

ז) **לא** מפני שהלכה כן כו'. אין זה במשנה אלא גמרא פריך עלה התם בפרק הישן (סוכה דף כו:) ומשני לה הכי הלכך מייתי לה הכא בהאי לישנא כאילו שנוי כן במתניתין:

הא כביצה בעי סוכה. בפרק הישן (שם דף כז.) פריך מינה לרב יוסף ואביי דאמרי אוכלין עראי חוץ לסוכה ומפרש רב יוסף תרתי תלת ביעי ואביי מפרש כדקא טעים בר בי רב ואזיל לכלה ומשני לא הא כביצה בעי נטילת ידים וברכה ולא משתרי במפה דחיישינן דילמא נגע כדאמר בפר' כל הבשר (חולין דף קז:) ותימה והא רבי צדוק כהן הוה ואמר בפרק כל הבשר (שם) התירו מפה לאוכלי תרומה[ב] ולא התירו מפה לאוכלי טהרות[ג] יש לומר דלא התירו מפה °אלא לאוכלי תרומה בשעת אכילת תרומה דזהירי ביה טפי אבל לא התירו לאוכלי טהרות אפילו כהנים האוכלין על טהרת תרומה והכא לאו תרומה הוה ח):

מיני תרגימא. בפ' הישן (סוכה דף כז.) גבי אם השלים י"ד סעודות שחייב אדם לאכול בסוכה במיני תרגימא יצא פרש"י כגון פירות וכיסנין וקפלוטות מבושלין והכא משמע דמיני תרגימא לאו פירות נינהו[ד] ואין ללמוד מכאן שיועילו מיני תרגימא להשלים שלש סעודות של שבת מדאמר הכא אם השלים במיני תרגימא יצא דשאני התם דילפינן להו ט) מדכתב תלתא זימנין היום גבי מן שהוא במקום פת ואפילו אי הוה אמרינן דנפיק בג' סעודות במיני תרגימא כמו גבי סוכה מכל מקום בפירי לא נפיק דלא מהני נמי בסוכה:

לומר לך שיעורו של זה לא כשיעורו של זה. תימה ונימא שאור בכזית וחמץ כגרוגרת[ה] דנפישא כדמשמע ריש פרק המצניע (שבת דף צא.) גבי זרק כזית תרומה לבית טמא דפריך אי לענין שבת כגרוגרת בעינן ולא סגי בכזית וכותבת סתמא הוא כביצה או מעט פחות מכביצה כדמשמע בשמעתא ואילו גרוגרת הויא בציר טובא מכביצה כדמשמע בעירובין בפרק חלון (דף פ:) כמו שאפרש בסמוך ושמא יש לומר כיון דאפיקתיה מכזית אוקמינן אשיעורא דיום הכפורים מכאן קשה דקאמר בסמוך דחמץ ככותבת לאו היינו ככותבת הגסה דיום הכפורים ואפילו הכי מספקא ליה אי חמץ ככותבת הוי כביצה או לא אמאי מספקא ליה פשיטא דהוי כביצה דמכדי בית שמאי אשיעורא דנפיש מכזית מהדרי נוקמה אכגרוגרת ויש לומר דלא מיסתבר להו לאוקמה אכגרוגרת משום דאית להו דרשה דר' חנן דאמר בפרק קמא דסוכה (דף ה:) ודעירובין (דף ד.) ארץ חטה ושעורה וגו' כל הפסוק הזה לשיעורין נאמר ודריש תאנה דקרא להוצאת שבת כדתנן כגרוגרת להוצאת שבת ולא מסתבר להו לאוקמא קרא דתאנה להוצאה ולאכילה אלא הכל להוצאה כיון דאכילה והוצאה לאו חד עניינא להכי מוקמי להו בכותבת דנפקא לן מדבש דההוא קרא דהיינו דבש תמרים בכותבת הגסה ביום הכפורים דהיינו מידי דאכילה ומיניה נמי גמרינן חמץ בכותבת ואפילו מאן דבעי למימר בסמוך דחמץ לאו ככותבת הגסה מכל מקום שפיר גמרינן מינה תרוייהו דלא מסרן הכתוב אלא לחכמים גבי יום הכפורים בגסה משערינן דבהכי מיתבא דעתיה וגבי חמץ בכותבת בינונית ולא בגסה שלא יהא מופלג יותר מדאי משאור ואף על גב דפריך נוקמה אכביצה אף על גב דלא כתב בההוא קרא בזה אין לחוש דהא בכעדשה נמי לא כתב בההוא קרא אבל בכגרוגרת לא מוקמינן דלא מוקמינן תאנה דקרא באכילה והוצאה כדפרישית ועוד בכביצה מוקמינן שפיר כיון דהיינו שיעור אוכל הנאכל בבת אחת אבל בכגרוגרת ליכא טעמא כולי האי תימה לי אמאי לא קאמר דהלכה למשה מסיני פליגי דקיימא לן שיעורין הלכה למשה מסיני מר סבר הכי גמירי שאור בכזית וחמץ בככותבת ומר סבר דהכי גמירי זה וזה בכזית והשתא לא תיקשי ליה ליתני כביצה ויש לומר דבפרק קמא דביצה (דף ז:) מוכחי דבקראי פליגי דטעמא דבית שמאי לאו מכח הלכתא דמייתי התם ברייתא דתניא ולא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאור זה הוא חילוק שבין ב"ש וב"ה שבית שמאי אומרים שאור בכזית וכו' ומדמייתי קרא ש"מ דמכח קראי קא דרשי ליכתוב רחמנא שאור ולא בעי חמץ:

עונשין

עין משפט
נר מצוה

לד א מיי' פ"ו מהלכות סוכה הל' ו טוש"ע א"ח סי' תרלט סעיף ג:

לה ב מיי' פ"ג מהל' שביתת עשור הלכה א סמג לאוין סט טוש"ע א"ח סי' תריב סעיף א:

לו ג מיי' פ"ה מהלכות ברכות הלכה ח סמג עשין כז טוש"ע א"ח סימן קפד סעיף ו וסי' קצז סעיף ד:

רבינו חננאל

ואוקמוה דככותבת הגסה פחותה מכביצה היא ויתובי מיתבא דעתיה, אבל שבועי לא משבעה.

תוס' ישנים

[כו, ב], אלא קיי"ל כר"מ דאמר בכזית. ואע"ג דאמרינן במי שהוציאוהו [עירובין מו, ב] רבי מאיר ורבי יהודה הלכה כרבי יהודה, הכא הלכה כר"מ דקים ליה לרבי יוחנן בשיטתיה, דאמר[ינן] בפ' כיצד מברכין [ברכות לח, ב] אני ראיתי את ר' יוחנן שאכל זית מליח ובירך עליו תחלה וסוף, (דאמרי') [ואמרינן] נמי התם [מח, א] אין מוציא רבים ידי חובתן עד שיאכל כזית דגן. ובמקום שנהגו [פסחים מט, ב] איכא למאן דאמר מוחלפת השיטה על האי דפריך ממשנה דלקמן על ההיא דמקום שנהגו ועד כמה חוזרין כו', ואי היינו [אומרים דמוחלפת] הך דהכא אתי שפיר דרבי יהודה אית ליה כזית ואפילו [לאביי] דלא מחליף לה התם, מ"מ אהאי פיסוקא לא אשכחן דפליג(י) דבכל מינים של פת מברכין לאחריו בכזית, ואע"פ שלענין יום הכפורים בעינן כותבת. וכן פסק בשאילתות דרב אחאי גאון פרשת והיה עקב דהלכה כרב מאיר בכזית. וכן לענין שתיה נמי אומר רבינו שיש להחמיר ולברך על היין אפילו שתה פחות ממלא לוגמיו, ואע"ג דלענין יוה"כ בעינן מלא לוגמיו, לענין ברכת היין לא בעינן הכי כמו שפירשתי לענין אכילה, וגם בטעימה דקידוש אמרינן בערבי פסחים [קז, א] דבציר מרביעית סגיא. ואפילו למאן דאמר דאכילה בכביצה, יכול [לומר כן] בשתייה. מ"ר.

ע"ב מעמוד קודם

הא כביצה בעי סוכה ואי ס"ד כו'. תימה לי מאי קושיא מ"מ לעולם אימא לך [דכותבת] גדולה מכביצה ולא תידוק הא כביצה בעי סוכה, אלא הא כביצה בעי נטילת ידים וברכה, דהכי דייקינן בסוכה פ' הישן [כז, א] על אביי ורב יוסף דאמרי התם אכילת עראי דסוכה תרתי תלת ביעי או כדטעים דבי רב ועייל לכלה דהיינו טובא יותר מכביצה. ושמא ניחא (לישנא) [ליה לשנויי] בלאו הכי. **מיני תרגימא נמי פירי נינהו.** אבל מעיקרא [בעי למימר] שאין קורא מיני תרגימא אלא מעשה קדירה ויש [בו] מחמשת מינים כדאמרינן בתוספתא [דברכות פ"ד] הביאו לפניו מיני תרגימא מברך עליו בורא מיני מזונות, והיינו לפי שיש בו מה' מינים כדאמרינן בכיצד מברכין [ברכות לו, ב]. ודלא כפירוש רשב"ם שפירש בערבי פסחים [קז, ב] מיני פירות ובשר בלא לחם [ד]בלאו הכי קאמר כמו שפירשתי. **מאי מיני תרגימא נמי פירי הוא.** ואע"ג דפירי לא בעינן ברכה, מ"מ יכול להשלים י"ד סעודות של סוכה במיני תרגימא. ומכאן הביאו רבינו שלמה ורבינו יעקב ראיה דאם השלים סעודה שלישית של שבת במיני תרגימא יצא, והיינו נמי פירי, מיהו נראה (דראשו פר של יוה"כ) [דפורס מפה ומקדש דהפסקה של ערב יו"ט] [פסחים פ"י ה"א] לא סגי במיני תרגימא כיון שצריך לקדש על היין בכניסתו[א]. **לימרו כביצה.** וקשה מ"מ אפילו [נפיש] כביצה מכותבת נמי תיקשי לן, כיון (דכ"ש) [דב"ש] אשיעורא דנפיש מכזית (ליהדרו ולימרו) [מהדרי, לימרו] כגרוגרת [דזוטר] מכותבת. וי"ל דבגרוגרת ליכא טעמא דיתובי דעתיה ולהכי נקט כביצה דאיכא יתובי דעתא או בככותבת כדאמרינן הכא, אבל בשאר שיעורי ליכא יתובי דעתא. **ואי נמי בהדדי נינהו לימרו כביצה.** הך קושיא שייכי נמי אשמעתא ולא פריך על ההיא אלא משום דאיכא פירכא אחריתי. אי נמי הכא לא הוה מצי למיפרך (נמי) [נימא] כביצה, דאשמועינן מיהא הכא דבכותבת (איהו) [איכא] יתובי דעתא, וגם צריך למעט [חללה] כדאמר בירושלמי [פ"ח ה"ב], ולהכי פריך ליה התם דבהא לא אשמועינן מידי. נראה [לי]. **עד כמה מזמנין עליו עד כזית רבי יהודה כו' עד ואכילה בכזית.** נראה לרבינו דהני קראי ליתנהו אלא אסמכתא בעלמא, דמן התורה שביעה בעינן (כדאמרינן בעלמא) כדאמרינן בברכות [כ, ב] והן מדקדקין בעצמן עד כזית ועד כביצה, ואמרינן נמי בפרק מי שמתו (שם) גבי בן מברך לאביו ואשה מברכת [לבעלה] עד כגון דאכל שיעורא דרבנן ואתי דרבנן ומפיק דרבנן, ופירש רש"י שלא אכל [אלא] כזית, ועוד נ"ל ראיה מדאמרינן לעיל שהעלו לו לר' צדוק פחות מכביצה ולא בירך אחריו, (ואי מן התורה איירי דה"ה פחות מכזית לר"מ) [וה"ה

תוס' ישנים (המשך)

פחות מכזית לר' מאיר, ואי מן התורה מיירי] איזה שיעור יהיה מדרבנן (והוא) [דהא ר' צדוק] לא בירך כלל. וא"ת מדאמר בפרק שלשה שאכלו [שם מח, א] ינאי מלכא [ומלכתא] כרוכו ריפתא כו' עד דאייתו ליה כסא (דחמרא) [אחרינא] ואישתי ואמר רבא שמעון בן שטח לגרמיה דעבד לעולם אינו מוציא אחרים ידי חובתן עד שיאכל כזית דגן, משמע הא אם אכל כזית מוציא ינאי וחביריו שאכלו הרבה, והיכי מצי מפיק כיון שלא אכל אלא שיעור דרבנן. ואומר רבינו דודאי במי שמתו (אי) מיירי שלא אכל הקטן אלא שיעורא דרבנן ואיכא תרתי דרבנן, ואין יכול להוציא הגדול שאכל הרבה. אי נמי אי אכלו הקטן והגדול הרבה לא יפטרנו הקטן, אבל התם מיירי שאכל הקטן הרבה והגדול לא אכל אלא כזית דכולהו אינן אלא מדרבנן, אבל שמעון בן שטח שהיה גדול, היה יכול להוציא אחרים. [והר"ר יעקב מקורביל היה אומר] דמן התורה הוי שיעורא בכזית ושיעור פחות מכזית הוי מדרבנן בבריה כגון גרגיר ענב אחד, אבל פחות מכזית ומכביצה בדבר שאינו בריה, א"צ לברך כלל, ומביא(ין) ראיה מהירושלמי [ברכות פ"ו ה"א] דקאמר ר' יוחנן אכל זית ובירך עליו תחלה וסוף ופריך עלה והלא חסר גרעין, ומתרץ שנייה (שריא) [ההיא] שהיא בריה, והתלמוד שלנו תירץ [ב]ענין אחר בברכות [לח, ב], משמע מיהא מדרבנן צריך לברך אפילו פחות מכזית בבריה. ואין נראה לרבינו לומר כן דהא לישנא דולא ישא פנים כו' שהן מדקדקין עצמן עד כזית ועד כביצה משמע שהוא מדרבנן כדפרישית.[ב]

מסורת הש"ס

א) סוכה כז. ע"ש, ב) ביצה ב. עדיות פ"ד מ"א, ג) ביצה ז., ד) [יבמות מח: וש"נ], ה) פסחים מט: ברכות מה., ו) [ברכות מט: פסחים מט:], ז) [שייך לעמוד א], ח) [עי' תוס' סוכה כז. ד"ה הא כביצה ותוס' חולין קז. ד"ה מאי לאו], ט) [שבת קיז:],

תורה אור השלם

1. וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ וּבֵרַכְתָּ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ עַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר נָתַן לָךְ: דברים ח י

גליון הש"ס

גמ' הא סתמא כביצה. מדברי תוס' ד"ה לומר מבואר דהיה להם הגירסא הא סתמא פחות מכביצה: **תוס' ד"ה הא כביצה. אלא לאוכלי תרומה בשעת אכילת תרומה.** עיין טורי אבן חגיגה כד ע"ב ד"ה ל"ל:

הגהות הב"ח

(א) גמ' ואי נמי כי הדדי נינהו חדא מינייהו נקט כצ"ל:

מוסף רש"י

שיעורו של זה לא כשיעורו של זה. להכי לא יליף שאור מחמץ, משום דחמץ בככותבת, דלא תימא דיו לבא מן הדין להיות כנדון ושאור נמי בככותבת, להכי כתביה בהדיא לשעורי בשיעורא זוטא ושיעורא רבה, ולהכי נקט כותבת, דבהכי הוי יתובי דעתא, אי נמי שיעורין הלכה למשה מסיני (ביצה ז:). **עד כמה מזמנין.** שלשה שאכלו כאחת דתנן חייבין לזמן ואין רשאין ליחלק (פסחים מט:) כמה יאכל עמהם ויתחייב עמהם בזימון, ונפקא מינה להוציאם ידי חובתן אם יתנו לו הכוס לברך (ברכות מה.). **ואכלת ושבעת.** מהאי קרא נפקא לן ברכת המזון בברכות (פסחים מט:).

מוסף תוספות

א. [ד]גדול שהוא בר חיובא מן התורה כי אכיל כדי שביעה, מחויב בדבר קרינן ביה אפילו לא אכל כלל וכו', והיינו טעמא דכל ישראל ערבין זה בזה וכו', [ו]אע"פ שיצא מוציא וכו', וכזית דגן אינו צריך אלא שיוכל לומר שאכלנו משלו. תוס' שם מח: ד"ה עד. ב. דהכהנים זריזין הן ולא נגעי. רש"י חולין קז: ד"ה התירו. א"כ אפילו כביצה שרי במפה בלא נטילת ידים. תוס' הרא"ש סוכה כז. ג. לאוכלי חוליהם בטהרה, לפי שאינם למודין להשמר כמו כהנים. שם ד"ה ולא. ד. והאי דמשני נמי מאי מיני תרגימא פירי היינו לדחויי סייעתא דרבא, ואנן קיי"ל כרבא דפירי לא בעו סוכה וא"כ מיני תרגימא נמי לא הוו פירי. תוס' הרא"ש. [ד]משמע דאי פירי לא בעי סוכה אין השלמה מועלת בפירות. תוס' סוכה כז. ד"ה במיני. ה. דהוי שיעור לענין שבת באוכלין. רבינו פרץ ביצה ז:.

א) עיין בפסחים ק"א א' תוד"ה טעימו מידי וכן יש להגיה כאן. ועי' ש"י. ב) עיין בתו"י בברכות ובתו' שלפנינו שם מבוארים הדברים יותר. ועי' ש"י.

[א]כל השיעורין כולן בכזית חוץ מטומאת אוכלין ששינה הכתוב במשמען ושינו חכמים בשיעורן וראיה לדבר יוה"כ מאי שינה הכתוב במשמעו [1]מלא תעונה ומאי שינו חכמים בשיעוריה ככותבת ומאי ראיה לדבר יוה"כ דאי מהתם הוה אמינא אורחא דקרא הוא [ב]טומאת אוכלין כביצה מנלן א"ר אבהו א"ר אלעזר דאמר קרא [2]מכל האוכל אשר יאכל אוכל הבא מחמת אוכל ואיזה זה ביצת תרנגולת ואימא גדי מחוסר שחיטה ואימא בן פקועה טעון קריעה ואימא ביצת בר יוכני א)תפסת מרובה לא תפסת תפסת מועט תפסת ואימא ביעתא דציפורתא דזוטר טובא רבי אבהו דידיה אמר מכל האוכל אשר יאכל אוכל שאתה אוכלו בבת אחת ושיערו חכמים אין בית הבליעה מחזיק יותר מביצת תרנגולת א"ר אלעזר האוכל חלב בזמן הזה צריך שיכתוב לו שיעור שמא יבא בית דין אחר וירבה בשיעורין מאי ירבה בשיעורין אי נימא דמחייבי קרבן אכזית קטן והתניא ב) [3]אשר לא תעשינה בשגגה ואשם השב מידיעתו מביא קרבן על שגגתו לא שב מידיעתו אין מביא קרבן על שגגתו אלא דלא מחייבי קרבן עד דאיכא כזית גדול ולמאי דסליק אדעתיה מעיקרא דמחייבי קרבן אכזית קטן מאי ירבה בשיעורין שמא ירבה בקרבנות מחמת שיעורין א"ר יוחנן [ג]שיעורין ועונשין הלכה למשה מסיני עונשין מכתב כתיבי אלא ה"ק ד)(אמר רבי יוחנן) ג)שיעורים של עונשין הלכה למשה מסיני תניא נמי הכי שיעורין של עונשין הלכה למשה מסיני אחרים אומרים בית דינו של יעבץ תיקנום והכתיב ה) [4]אלה המצות שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה אלא שכחום וחזרו ויסדום: השותה מלא לוגמיו: אמר רב יהודה אמר שמואל [ד]לא מלא לוגמיו ממש אלא כל שאילו יסלקנו לצד אחד ויראה כמלא לוגמיו והא אנן תנן מלא לוגמיו אימא כמלא לוגמיו מיתיבי כמה ישתה ויהא חייב בש"א רביעית ובה"א מלא לוגמיו רבי יהודה אומר משום ר"א כמלא לוגמיו רבי יהודה בן בתירא אומר כדי גמיעה מי עדיפא ממתניתין דאוקימנא כדי שיראה הכי נמי כדי שיראה אי הכי היינו ר"א איכא בינייהו מלא לוגמיו דחוק ו)מתקיף לה רב הושעיא אם כן הוה ליה מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה אמר ליה כי

רש"י

כל השיעורין. האמורין באוכלין: **ששינה הכתוב.** לקמן קמפרש ליה: **וראיה לדבר.** למה שאמרתי שלפי ששינה הכתוב במשמען שינו חכמים בשיעורן יש ראיה מיום הכפורים שאף בו שינו חכמים בשיעורן מפני ששינה בו הכתוב במשמעו: **אשר לא תעונה.** ולא כתיב אשר תאכל: **מאי ראיה.** למה לו להביא ראיה מאי אולמא דהאי מהאי (א) מה פורש ביום הכפורים במשנה להודיענו שהטעם משום דשינה הכתוב הוא יותר משלא פירשו התם בטומאה נמי חזינן דשינה הכתוב במשמעו ושינו חכמים בשיעורא: (ב) **אי מהתם.** מדשינה הכתוב בטומאה הוה אמינא אין שם שינוי הכתוב דאורחיה הוא למיכתב מכל האוכל אשר יאכל כי היכי דכתיב גבי משקה אשר ישתה קא משמע לן יום הכפורים דהתם ודאי שינה הכתוב במשמעו ושינו חכמים בשיעורן אמור מעתה את ששינו בטומאה נמי משום טעמא דשינה הכתוב הוא דאשר יאכל שינוי משמעו חשיב להו: **מחוסר שחיטה.** כשילא מתוך האוכל שנולד בו לאו אוכל מיקרי לענין טומאה לא הוא ולא אמו דהא מחסרי שחיטה: **ואימא בן פקועה.** שנמצא בתוך בהמה שנשחטה דקיימא לן (חולין דף עד.) שחיטת אמו מטהרתו: **טעון קריעה.** דתנן (שם) קורעו ומוציא את דמו: **בר יוכני.** עוף גדול הוא כדאמרינן בבכורות (דף נז:) שטבעה ביצתו ששים כרכים: **זוטר טובא לא גרסינן אלא ה"ג ואימר כביעתא דציפורתא: רבי אבהו דידיה אמר וכו'.** פירש במשמעו של מקרא פירוש אחר שלא פירש בו ר' אלעזר רבו ואין להשיב עליו: **האוכל חלב בזמן הזה וכו'.** מפרש לה ואזיל: **אי נימא דמחייבי קרבן אכזית קטן.** והכי קאמר האוכל פחות מכזית בזמן הזה יכתוב כשיעור זה אכלתי שמא יבנה בית המקדש בימיו ויתחדש בית דין ותתחדש הלכה ויאמרו שחייב קרבן על כזית קטן ולקמן פריך א"כ ימעט בשיעורין מבעי ליה: **והתניא וכו'.** כלומר וכי אתי ב"ד ומחדש הלכה מי מחייב האי דאכל קודם שנתחדשה הלכה והא אידנא לאו שב מידיעתו הוא דאי נמי הוה ידע דחלב הוא הוה אכיל ליה דהא השתא קים לן (ברכות דף לט.) דלא חייבה תורה אלא על כזית איגורי שהוא כזית בינוני: **אשר לא תעשינה.** משמע שאילו ידע לא עשה אבל בשגגה עשה ואשם: **אלא דלא מחייבי קרבן עד דאיכא כזית גדול.** והכי קאמר האוכל כזית בינוני אל יכתוב מחוייבני חטאת אלא יכתוב כזית בינוני אכלתי שמא יצא בית דין ויפטרנו מקרבן ונמצא מביא חולין לעזרה: **ה"ג עונשין מיכתב כתיבי אלא הכי קאמר שיעורין של עונשין וכו'.** שיעורי עונשין שעל ידן הוא ענוש הלכה למשה מסיני באיזה שיעור הוא ענוש: **יעבץ.** הוא עתניאל בן קנז: **כמה ישתה.** מדבית הלל קפריך: **הכי גרסינן איכא בינייהו כמלא לוגמיו דחוק.** לבית הלל בעינן כדי שיסלקנו לצד אחד ויראה כמלא לוגמיו בריוח ולרבי אליעזר כמלא לוגמיו דחוק: **אם כן.** דלבית הלל מיחייב בכדי שיסלקנו וכו' הוה ליה בציר מרביעית והויא לה מקולי בית שמאי וליתנייה במסכת עדיות גבי קולי בית שמאי שכולן שנויות שם:

תוספות

עונשין מיכתב כתיבי. ה"ג רש"י אבל בספרים היה כתוב שיעורין מיכתב כתיבי פירוש מדר' חנן ארץ חטה ושעורה ואמר בפ"ק דסוכה (דף ה:) כל הפסוק הזה לשיעורין נאמר ומשני שיעורין של עונשין והדין עמו דל"ג ליה חדא דמאי משני שיעורין של עונשין דמכל מקום אכתי תיקשי לך שיעורין של עונשין מיכתב כתיבי [א] ועוד דבכל דוכתא דפריך הכי בפרק קמא דסוכה (שם) ודעירובין (ד' ד.) מייתי כל מילתא דרבי חנן והכא לא מייתי לה ועוד אמאי לא משני הכא כדמשני התם קרא אסמכתא בעלמא ועוד ליפרוך נמי עונשין מיכתב כתיבי אלא שמע מינה דהכי פריך עונשין מיכתב כתיבי אבל משיעורא לא פריך דסמיך אשינויא דשנינן התם ז): **הכי** נמי במלא לוגמיו. הא דאמר פרק חלון (עירובין דף עט:) המקדש אם טעם מלא לוגמיו יצא ואם לאו לא יצא אור"ת דהתם נמי כמלא לוגמיו [ב] וטעם הוי דבעינן יתובי דעתא [ג] דאי מלא לוגמיו ממש קאמר אם כן הוי טפי מרביעית כדמוכח הכא כי מוקי לה כמלא לוגמיו אז פריך אם כן הוה ליה מקולי בית שמאי אבל מעיקרא דקאמר מלא לוגמיו לא קשיא ליה א"כ היכי בעינן כולי האי והאמר בפרק ערבי פסחים (פסחים דף קח:) דד' כוסות שיעורן ברביעית וכוס של קידוש אחד מהם וא"כ היכי נפיק ידי קידוש כיון דבעי טעימה מלא לוגמיו [ד] ועוד אי סלקא דעתך מלא לוגמיו אם כן הוה טפי מייתובי דעתא דייתובי דעתא הוי כמלא לוגמיו ואמאי שיערו בכל חד וחד בדידיה בשלמא אי הוי בכמלא לוגמיו ניחא כדמשני בסמוך קים להו לרבנן דבהכי מיתבא דעתא כל העולם טובא עוג מלך הבשן פורתא: ח) **ושיערו חכמי' זו ביצת תרנגול'.** הקשה ר"ת דבפ' חלון (עירובין דף פ:) אמרינן דשתי סעודות דככר דעירוב י"ח גרוגרות הוין ובפרק כיצד משתתפין (שם דף פב:) תנן רבי שמעון אומר שתי ידות לככר משלש לקב [ה] דהיינו שתי סעודות שהם ה' ביצים ושליש ביצה שהככר הוא ח' ביצים [ו] וכרבי שמעון קיימא לן דבכל דוכתא אמרינן כביצה לטמא טומאת אוכלין ולרבי שמעון עולה השיעור לכביצה [ז] אבל לשאר תנאי אינו כן ואכולהו תנאי קאי האי חצי חציה לטמא טומאת אוכלין כדמוכח סוגיא התם וכשתחלק י"ח גרוגרות לחמש ביצים ושליש דזה וזה שתי סעודות תמצא לכל ביצה ג' גרוגרות ושלש שמינית של גרוגרת דבה' ביצים ושליש ביצה יש ט"ז שליש ביצים ועולה לכל שליש ביצה גרוגרת אחת ושמינית וגרוגרת

מסורת הש"ס

א) [ר"ה ד: וש"נ], ב) חולין ה: הוריות ב. יא: [שבת סט. שבועות כו:], ג) עירובין ד. סוכה ה:, ד) [שלש תיבות הללו נראין מיותרין וכ"נ מפרש"י ד"ה ה"ג וכו' אלא הכי קאמר שיעורין וכו'], ה) שבת קד. מגילה ב: [תמורה טז.], ו) [זבחים לח: חולין נב: קה. בכורות ל: ערכין כז:], ז) [וע"ע תוס' עירובין ד: ד"ה הלכתא וסוכה ו. ד"ה אלא הלכתא], ח) [שייך לעיל קודם ד"ה עונשין],

◆

תורה אור השלם

1. כִּי כָל הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר לֹא תְעֻנֶּה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה וְנִכְרְתָה מֵעַמֶּיהָ: ויקרא כג כט
2. מִכָּל הָאֹכֶל אֲשֶׁר יֵאָכֵל אֲשֶׁר יָבוֹא עָלָיו מַיִם יִטְמָא וְכָל מַשְׁקֶה אֲשֶׁר יִשָּׁתֶה בְּכָל כְּלִי יִטְמָא: ויקרא יא לד
3. אֲשֶׁר נָשִׂיא יֶחֱטָא וְעָשָׂה אַחַת מִכָּל מִצְוֹת יְיָ אֱלֹהָיו אֲשֶׁר לֹא תֵעָשֶׂינָה בִּשְׁגָגָה וְאָשֵׁם: ויקרא ד כב
4. אֵלֶּה הַמִּצְוֹת אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֶת מֹשֶׁה אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַר סִינָי: ויקרא כז לד

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מאי ראיה כו' דהאי מהאי דמה פירש ביום הכפורים במשנה להודיענו יותר שהטעם משום דשינה הכתוב הוא משלא פירשו כצ"ל: (ב) ד"ה דאי מהתם כו' ושינו חכמים בשיעורו אמור כו' דאשר יאכל שינוי חשיב להו כצ"ל ותיבת משמעו נמחק:

◆

מוסף תוספות

א. [ד]הלא על השיעור הקשה מיכתב כתיבי. תוס' סוכה ו. ד"ה אלא. ב. וכדמפרש [הכא] כל שאילו מסלקו לצד אחד יראה כמלא לוגמיו, והוי פחות מרביעית. תוס' פסחים קז. ד"ה אם. ג. [ד]קידוש נמי סגי ביתובי דעתיה. תוס' הרא"ש עירובין עט: ד. ואיך יטעום מלא לוגמא הא אין בו כל כך. תוס' עירובין עט: ד"ה אם. ה. די לעירוב בשתי ידות של ככר של שלש ככרות לקב, נמצאת ככר השלימה שלישית הקב, ושתי ידותיה הוו שתי סעודות. רש"י עירובין פב: ד"ה ר' שמעון. ו. [ד]קיי"ל קב ד' לוגין ולוג ו' ביצים, הרי כ"ד ביצים לקב. שם פג. ד"ה דמדבריות. ז. [ד]קתני [עירובין פג.] וחצי [חצי] חציה לטמא טומאת אוכלין, ולר"ש עולה השיעור כביצה. תוס' עירובין פ: ד"ה אגב. [ד]לר"ש ששיער בככר מג' לקב, ככר שלימה ח' ביצים, חציה ד', חצי חציה ב', חצי חצי חציה ביצה. רש"י שם ד"ה וחצי.

◆

תוס' ישנים

שייך לעמוד קודם

כל השיעורין בכזית חוץ מטומאת אוכלין כו'. לפי' רש"י שרגיל לפרש דלטמא אחרים, מיירי נמי הכא לטמא אחרים. ולפירוש רשב"ם ורבינו יעקב דמיירי בטומאת עצמן, מיירי נמי הכא לטומאת עצמן. וכל מעשה תקפו וגבורתם פי' בשבת פרק המצניע [צא, א] ובפסחים פרק אלו עוברין [מו, א]. **שאין בית הבליעה מחזקת יותר מביצת תרנגולת.** הקשה ריב"א דאמרינן בכריתות פרק אמרו לו [יד, א] גבי יש אוכל אכילה אחת כו' שאין בית הבליעה מחזיק יותר משני זיתים, ואם כן לכל היותר אינו מחזיק ג' (ביצים) [זיתים], ואילו בעירובין פרק חלון [פ, ב] אמרינן ואגב אורחא קמ"ל דשתי סעודות הוו י"ח גרוגרות, ובפרק כיצד משתתפין [שם פב, ב] קאמר ר' שמעון (דמשמע) [במשנה] דשיעור שתי סעודות לעירוב הוו שתי ידות ככר מג' לקב, ואותו ככר הוי ח' ביצים ש[הקב] הוא כ"ד ביצים ושני שלישי הככר הם ה' ביצים ושליש אין מחזיקין לכל היותר אלא ט"ז זיתים ג' לכל ביצה ואם כן לא יהיה שתי סעודות של חמש ביצים ושליש יותר מט"ז זיתים לכל היותר, ובפרק חלון קאמר י"ח גרוגרות, [ו]בט"ז סגי, וגרוגרת גדולה מכזית כדאמרינן בפרק המצניע [שבת צא, א] גבי זרק (לבית שמאי) [כזית תרומה לבית טמא] כו', וקאמר [אי] לענין שבת כגרוגרת בעינן אי לענין טומאה כביצה בעינן. ואומר רבינו יצחק דבעירובין מיירי בגרוגרות שהן בלא גרעין ועל ידי כך נמעכות ונדרסות בבת אחת יותר מג' זיתים או שנים שהן עם הגרעין. ואין נראה לרבינו דהא הא דקאמר אין בית הבליעה מחזיק יותר מב' זיתים בבשר קאמר ליה בכריתות שהיא רכה הרבה (ונראה) [ונוחה] לאכול, ועוד דגרוגרת בפרק המצניע נמי היא בלא גרעינתה, מיהו יכול לומר דהני גרוגרות דפרק המצניע [לא] הוו נמעכות ונדרסות. ורבינו תירץ דודאי הך (ניחא) [מתני'] די"ח גרוגרות לא מיתוקמא כרבי שמעון, דלא"ג (דקאמר) [דקיימא] לן כוותיה בכביצה ליטמא טומאת אוכלין, (ו)הייני משום דלא אשכחן דפליג עליה בפרק כיצד משתתפין אלא רבי יוחנן בן ברוקה, אבל כולהו תנאי דהתם אזלי בשיטתיה דהתם בברייתא, אבל מכל מקום (משיעור) [בשיעור] מזון שתי סעודות לא קיימא לן כוותיה, אלא סבירא ליה למתניתין דחלון דאמר י"ח גרוגרות כר"מ או כרבי יהודה דכיצד משתתפין, ורב יהודה דאמר התם תרתי ריפתא אכריכתא, חדא שיעורא הוא. מ"ר. וקשה לי על זה דאם כן הוה ליה לתלמודא לפרושי בהדיא דלא פליגי דאידי ואידי חד שיעורא הוא. ונראה לי לתרץ דהסיפא דחלון מיירי בשיתוף כמו שפי' שם רבינו שמואל, ומיירי בשאר פירות דהוי מזון שתי סעודות שלא הוזכר שיעורן בפרק בכל מערבין, כגון מעשה אילפס, אבל הסיפא דפרק כיצד משתתפין מיירי בפת דוקא שאין צריך שיעור גדול כל כך למזון שתי סעודות. **אמר ר' יוחנן שיעורין ועונשין הלכה למשה מסיני עונשין מיכתב כתיבי.** כך (נראה לרבינו) [גרס רש"י]. אבל בספרים היה כתוב שיעורין מיכתב כתיבי דל"ר חנין כל הפסוק הזה לשיעורין נאמר ארץ חטה כו', ומתקו רש"י, משום דקשיא ליה דהא אמרינן בעירובין [ד, א] ובסוכה [ה, ב] [ד]קרא דר' חנין אינו אלא אסמכתא בעלמא.

עין משפט נר מצוה

לז א מיי' פי"ד מהלכות מאכלות אסורות הל' א סמג לאוין קמו וקסט:

לח ב מיי' פ"ד מהלכות טומאת אוכלין הל' א:

לט ג מיי' פי"ד מהלכות מאכלות אסורות הלכה ב:

מ ד מיי' פ"ב מהלכות שביתת עשור הלכה א סמג לאוין סה טוש"ע או"ח [סימן רעא סעיף יג] וסי' תריב סעיף ט [וסימן רעא סעיף יג]:

◆

מוסף רש"י

תפסת מרובה לא תפסת. כל מקום שתמצא שני דרכים אחד תופס מרובה ואחד תופס מועט, טוב לך לתפוס את המועט, שאפילו היה לך לתפוס את המרובה ותתפוס את המועט מיפתך תפיסה, שיש בכלל המרובה המועט, אבל אם תתפוס המרובה והיה לך לתפוס המועט נמצאת שתפסת שלא כדת (חגיגה יז. וכעי"ז ערכין ד: ועי' חולין קלח. הובא במוסף רש"י ר"ה ד:). **אשר לא תעשינה בשגגה ואשם.** וסמיך ליה או הודע אליו חטאתו אשר חטא והביא אשמו, דמשמע אשר לא תעשינה אם היה יודע שהוא אסור, ושגגה היתה לו וחטא ואשם הוא יביא (חולין ה:). **השב מידיעתו.** הפורש ונבדל מתחלה ואין עובר אם היה יודע שהוא אסור, ובתו"כ גרס היושב, שאם היה יודע שהוא חלב היה יושב ומבטל מעבירה זו (שם) ומומר לא שב מידיעתו הוא לפיכך אינו מביא קרבן על שגגתו (הוריות ב.). **שיעורין.** שנתנו חכמים לכל דבר, כגון כזית דם חלב פיגול ונותר וכזית מן המת שמטמא באהל ושאר שיעורין (ערובין ד.) **או:** כגון כזית לכל אכילת איסור וככותבת ליום הכפורים (סוכה ה:).

◆

רבינו חננאל

תניא רבי אומר כל איסורין שבתורה בכזית חוץ מטומאת אוכלין שהרי שינה הכתוב במשמען ושינו חכמים בשיעורן, וראיה לדבר יום הכפורים ששינה הכתוב במשמעו דלא כתיב לא תאכל ביום הכפורים אלא לא תעונה, ובמקום שהיה לו לכתוב כי כל הנפש אשר [תאכל, כתיב אשר] לא תעונה וגו', ושינו חכמים בשיעורן בכותבת. ומאי ראיה לדבר יום הכפורים, דאי לאו יום הכפורים הוה אמינא אורחיה דקרא הוא, אלא למדנו דבר זה מיום הכפורים. ומהו ששינה הכתוב בטומאת אוכלין, מדהוה ליה למיכתב כל אוכל שיבא עליו [מים] יטמא, וכתב אשר יאכל, שמעינן מינה דלא שינה בו אלא להוציאו מכשיעור שאר איסורין שבאכילה, כגון הנותר והפיגול והנבלה וכיוצא בהן. ודייקינן מדוקייה דקרא דכתיב מכל האוכל אשר יאכל אוכל הבא מחמת אוכל, ואיזה זה, זה ביצת תרנגולת כו'. פי' בן פקועה, בן בקועה כגון בהמה שנשחטה ובקעו כריסה ומצאו בתוכה ולד, כדתנן השוחט את הבהמה ומצא בה בן שמונה חי או מת או בן ט' מת, קורעו ומוציא את דמו. והא דר' אבהו עדיף מדר' אלעזר, דאמר אשר יאכל, אוכל שאתה יכול לאכלו בבת אחת, ואיזה זה ביצת תרנגולת, שיערו חכמים שאין בית הבליעה מחזקת יותר מביצת תרנגולת. א"ר אלעזר האוכל חלב בזמן הזה צריך לכתוב שיעורו שמא יבא בית דין אחר ויאמר דלא מיחייב עד איכא כזית גדול. אמר ר' [יוחנן] שיעורין של עונשין בכזית הילכתא למשה מסיני. תניא נמי הכי שיעורין של עונשין הלכה למשה מסיני. אחרים אומרים בית דינו של יעבץ תקנום. ומקשה אלה המצות כתיב, שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה. ושנינן היו הלכה למשה מסיני ושכחום, וחזרו בית דינו של יעבץ ותקנום. השותה מלא לוגמיו חייב. אוקימנא למתני' מלא לוגמיו, כל שאילו יסלקם לצד אחד ויראה כמלא לוגמיו, ותני מתני' כמלא לוגמיו. ואותבינן עלה כמה ישתה ויהא חייב, בית שמאי אומרים רביעית ובית הלל אומרים מלא לוגמיו. ושנינן תני [כ]מלא לוגמיו.

כי אתשיל בעוג מלך הבשן אתשיל דהוו ליה בית שמאי לחומרא מתקיף לה ר' זירא מ"ש אכילה דכל חד וחד בככותבת ומ"ש שתיה דכל חד וחד [א]בדידיה א"ל אביי (א) קים להו לרבנן בככותבת דבהכי מיתבא דעתיה בציר מהכי לא מיתבא בשתיה בדידיה מיתבא דעתיה בדחבריה לא מיתבא דעתיה מתקיף לה רבי זירא וכל העולם כולו בככותבת ועוג מלך הבשן בככותבת א"ל אביי קים להו לרבנן דבהכי מיתבא דעתיה בציר מהכי לא מיתבא דעתיה מיהו כולי עלמא טובא ועוג מלך הבשן פורתא מתקיף לה רבי זירא בשר שמן בככותבת ולולבי גפנים בככותבת א"ל אביי קים להו לרבנן דבהכי מיתבא דעתיה בציר מהכי לא מיתבא דעתיה מיהו בשר שמן טובא לולבי גפנים פורתא מתקיף לה רבא כזית בכדי אכילת פרס וכותבת בכדי אכילת פרס א"ל אביי קים להו לרבנן דבהכי מיתבא דעתיה בטפי מהכי לא מיתבא דעתיה מתקיף לה רבא א)(בכותבת) בכדי אכילת פרס (ב) חצי פרס בכדי אכילת פרס א"ל רב פפא [ב]הנח לטומאת גוויה דלאו דאורייתא היא ומי אמר רב פפא הכי והכתיב [1]ולא תטמאו בהם ונטמתם בם וא"ר פפא מכאן שטומאת גוויה דאורייתא [ט]מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא: כל האוכלין: א"ר פפא [ג]אכל אומצא ומילחא מצטרף ואע"ג דלאו אכילה היא כיון דאכלי אינשי מצטרפין אמר ריש לקיש (ג)[ד]ציר שעל גבי ירק מצטרף לככותבת ביוה"כ פשיטא מהו דתימא משקה הוא קמ"ל כל אכשורי אוכלא אוכלא הוא אמר ריש לקיש [ג][ה]האוכל (ד)אכילה גסה ביוה"כ פטור מ"ט [2]אשר לא תעונה כתיב פרט למזיק א"ר ירמיה אמר ר"ל [ו]זר שאכל תרומה אכילה גסה משלם את הקרן ואינו משלם את החומש [3]כי יאכל (ה)פרט למזיק אמר רבי ירמיה אמר רבי יוחנן [ז]זר

שכוסס

כי איתשיל. בבי מדרשא הך דלעיל כמה ישתה ויהא חייב לענין עוג מלך הבשן כלומר לענין אדם כענקים איתשיל והוו להו בית שמאי לחומרא דמחייבי ברביעית: **כזית בכדי אכילת פרס.** קים לן (כריתות דף יב:) בכל אותן איסורין ששיעורן בכזית שאם שהה בין תחילת אכילת השיעור לגמר אכילתו יותר מכדי אכילת פרס אין מצטרף עד שיאכל כל השיעור בתוך כדי שהיית סעודה והיא אכילת חצי ככר ששיערו בו את העירוב שהוא מזון ב' סעודות כדתנן [ו] חציה לבית המנוגע שתלה הכתוב שהייתו לטמא בגדים כשיעור אכילה: **ככותבת בכדי אכילת פרס.** בתמיה יום הכפורים ששיעור אכילתו בככותבת אף הוא שיעורו (ג) לירוף אכילתו בכדי אכילת פרס ואם שהה יותר מכאן אין מצטרף ופטור והא כיון דשיעורו גדול בעי שהיי' טפי לצירוף אכילתו והשתא קולא דפטרי ליה: **בטפי מהכי.** אם שהה יותר מיכן לא מייתבא דעתיה ויוה"כ ביישוב הדעת תליא מילתא דכתיב אשר לא תעונה (ויקרא כג): **חצי פרס.** ששיעורו לפסול את הגויה לאוכל אוכלין טמאין חצי פרס נפסל גופו מלאכול בתרומה וחצי פרס שיעור גדול הוא כשתי ביצים שוחקות כדאמרי' בעירובין (דף פג.) ואף ביה משוינן שהיית צירופו בכדי אכילת פרס ותו לא (ד) כיון דשיעורא רבה הוא בטפי מהכי ליצטרף: **הנח לטומאת גויה דלאו דאורייתא.** ואקילו רבנן בה: **ולא תטמאו בהם.** גבי אכילה כתיב אל תשקצו את נפשותיכם דהיינו אכילה ולא תטמאו בהם לאו זו היא אזהרת טומאה שהרי [ט] אין ישראל מוזהרין מליטמא דכתיב אמור אל הכהנים וגו' (ויקרא כא) כהנים מוזהרין ואין ישראל מוזהרין אלא אזהרת אכילתן (ה) וכתיב ונטמתם בם משמע שעל ידי אכילתן תטמאו: **מכאן לטומאת גויה.** על ידי אוכלין טמאין דאורייתא: **מדרבנן.** דקרא לאו לטומאה אתא שאין לך דבר מטמא אדם על ידי אכילה אלא נבלת עוף טהור: **אלא אסמכתא בעלמא.** ועיקר קרא דרשינן בפרק אמר להם הממונה (לעיל דף לט.) אדם מטמא עצמו מעט מטמאין אותו הרבה: **אומצא ומילחא.** שעליה: **אכשורי אוכלא.** משקה הבא למתק את האוכל אוכלא הוא: **אכילה גסה.** שאכל לילי יום הכפורים על השבע שהיה שבע מסעודה שהפסיק בה וכל מה שאכל משחשיכה אכילה גסה היתה ושלא להנאה: **פרט למזיק.** לזה שאינו מבטל ממנו שום עינוי על ידי אכילה זו אלא מזיק הוא את האוכלין ואת עצמו: **זר שאכל תרומה.** בשוגג שחייבו הכתוב תשלומי קרן וחומש פטור אם אכלה על השבע: **פרט למזיק.** את התרומה:

שכוסס

וגרוגרת גדולה מכזית כדמוכח בר"פ המצניע (שבת דף צא.) כדפרשינן לעיל וא"כ היכי אמרינן בכריתות פרק אמרו לו (דף יד:) גבי יש אוכל אכילה אחת דאין בית הבליעה מחזיק יותר משני זיתים [א] ואור"י דנהי דקיימא לן כר' שמעון בהא דכבילה לטמא טומאת אוכלין בשתי סעודות דעירוב לא קיימא לן כוותיה אלא או כר' מאיר או כרבי יהודה כדמוכח התם דרב יוסף ורבא כרבי מאיר קיימי ואינהו נמי מודו דכבילה לטמא טומאת אוכלין כרבי שמעון דחציה לבית המנוגע וחצי חציה לפסול גויה וחצי חצי חציה לטומאת אוכלים לאו ארבי מאיר ור' יהודה קאי אלא ארבי שמעון וארבי יוחנן קאי שהזכירו שיעור הככר תדע דהא קתני התם בברייתא בגמרא כמה שיעור חצי פרס [ב] שתי ביצי' חסר קימעא [ג] דברי ר' יהודה ש"מ דקאי בשיטתיה דר' שמעון דקאמר חצי חציה לפסול הגויה בשתי ביצים ור"ת תירץ בע"א וזה לשונו דגרוגרות בלא גרעינין קאמר הכא ונמעכות ונדרסות טפי ונוחים להשימן בבית הבליעה וזיתים יש בהם גרעינין וקשין הן ועגולין ואינן נדבקין בבית הבליעה ולכך הוי שיעור ב' זיתים קשין כשיעור ג' גרוגרות ועוד דרכין ונוחין לאכול וכותבת הגסה עדיפא מכזית וגרוגרו' ובצירא מכבילה (וכו') ולא נהירא לר"י דגרוגרות אין בהן גרעין [ד] שהם תאנים שנדרסו והיא דכריתות (דף יד.) נמי דאין בית הבליעה מחזיק יותר משני זיתים בבשר איירי דלא שייך ביה גרעין וקשה ועגולין: **וחצי פרס בכדי אכילת פרס.** תימה לריב"א בפ"ק דשבת (דף יד.) מפרש טעמא דפסול גויה משום דזימנין דאכיל אוכלין טמאין ושדי משקה דתרומה לפומיה ומטמא להו [ה] וא"כ בכבילה ליפסל גופיה כיון דאית בהן שיעור לטמא טומאת אוכלין [ו] (ז) ותירץ כיון דגזרי משום דילמא שדי משקה תרומה לפומיה וקים להו לרבנן דבציר מאכילת שתי ביצים אין אדם צמא לשתות [ז] והוא בעצמו הקשה לדבריו שותה משקין טמאין אמאי אינו טמא עד שישתה רביעית כדאיתא פ' קדשי מזבח במסכת מעילה [ח] (דף יז:) הא משקה מטמא אחרים במשהו כדמוכח בפ"ק דפסחים (דף יד.) ובברכות פרק אלו דברים (דף נב.) מיהו לפר"ת שפירש דמדאורייתא לא מטמאו אלא ברביעית ומדרבנן הוא דגזור במשהו ניחא דלא רצו לגזור אלא במשקין דמטמו מדאורייתא ור"ת פי' דשתי גזירות הוו דמעיקרא גזר בשתי ביצים דנפסל גופיה מלאכול בתרומה אבל מותר ליגע וכן משמע לישנא דפסול גויה [ט] ולאו טעמא דמפרש פ"ק דשבת (דף יד.) אלא מטעם אחרינא כמו דאמרי כיון דהאוכל אוכלין טמאין מותר לאכול בתרומה אף על גב דנגעי בהדי הדדי בתוך הגוף ואתי למימר מה לי דנגעי בגופו מה לי בחוץ ואתי למישרי להגיע תרומה לאוכלים טמאין [י] וא"ת א"כ בכבילה לגזור ויש לומר משום דכי אכיל כבילה אין נכנס למעיו כבילה שא"א שלא ישאר קצת בין השיניים והחניכיים [יא] וכיון דאפיקת' מכבילה אוקמה אשתי ביצים [יב] אבל משקין סגי ברביעית שאין נשארים בין החניכיים והשיניים ור"י הוסיף על דבריו לפרש טעמא לשתי ביצים כיון דאפיקתיה מכבילה אוקמה אחצי שיעור פרס סעודה דבית המנוגע למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה [יג] כדמשמע בפרק כיצד משתתפין (עירובין דף פג.) והיא גזירה דשתי ביצים גזירה קדמונית היתה קודם י"ח דבר טובא תדע דהוה ס"ד הכא דהיא דאורייתא דפריך מונטמתם בם מיכן לפסול גויה מן התורה ואי לא גזור אלא בי"ח דבר במאי טעי והא י"ח דבר ידועים לכל ופשט איסורן כדאיתא בפרק אין מעמידין (ע"ז דף לו.) ועוד א"כ חסר להו מי"ח דבר לדברי המקשה [יד] ובי"ח דבר גזרו בתר הכי האוכל אוכל ראשון וכו' אפי' בכבילה ומטעמא דהתם אפילו ליגע בתרומה נפסל גופו:

עין משפט
נר מצוה

מא א מיי' פ"ב מהל' שביתת עשור הל"א סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סי' תריב סעיף ט:

מב ב מיי' פ"ח מהל' אבות הטומאה הלכה י:

מג ג ד מיי' פ"ב מהל' שביתת עשור הלכה ז סמג לאוין סט טוש"ע א"ח סי' תריב סעיף ב:

מד ה [מיי' שם] טוש"ע שם סעיף ו:

מה ו ז מיי' פ"י מהל' תרומות הל' ח:

◆

מוסף רש"י

ציר שעל גבי ירק. משקה היוצא מן הירק, ל"א ציר ממש שהיו מטבילין מאכלן בציר, מצטרף לכותבת. ואע"ג דלא קריש, כיון דבהדי אוכל מיחבר אוכל הוא (חולין קכ.). **האוכל אכילה גסה ביוה"כ** פטור. דלא עבר על אשר לא תעונה, שאף זה עינוי הוא, שמזיק את עצמו (יבמות מ.). **כי יאכל פרט למזיק.** תרומה של כהן, אפילו בשוגג, שאינו משלם חומש אלא קרן כשאר מזיק (פסחים לב:) שאם שפך אוכלין או משקין של תרומה ולא נהנה מהן שאינו חייב (מעילה יט.).

◆

רבינו חננאל

ואסיקנא כי איתשיל בעוג מלך הבשן איתשיל, דמלא לוגמיו יתר מרביעית, דהוה ליה בית הילל לקולא. ואקשינן מאי שנא אכילה דכולי עלמא בשיעורא חדא ככותבת, ובשתיה שיעורא דכל חד וחד כמלוא לוגמיו דידיה. ושנינן קים להו לרבנן דבשתיה דכל חד וחד לא מיתביה דעתיה אלא כמלא לוגמא דידיה, אבל בדחבריה לא, ובאכילה ככותבת כולי עלמא מייתבא דעתייהו. מיהו לכולי עלמא טובא, לעוג מלך הבשן פורתא. בשר שמן ככותבת מייתבא טובא, לולבי גפנים ככותבת פורתא. פי' פרס חצי חלה שהיא א) כל האוכלין מצטרפין לפסול את הגויה בכחצי פרס. כלומר, אם אכל מעט לחם טמא ומעט בשר טמא, אם יש בשניהם שיעור חצי פרס מטמא גופו מלוכל תרומה וזו היא טומאת גויות. ועל זה התקיף רבינא אם שהה מתחילת אכילתו נותר או פיגול שאיסורן כזית ואכל מעט מעט עד שהשלימו לכזית בשיעור פרס, ניצטרפו כל האכילות וחייב, ואם שהה יותר מזה אין מצטרפין אלא בטל המיעוט במיעוטו, ואכילת אוכלין טמאין חצי פרס מעט מעט כשיעור שהיית אכילת פרס מצטרפין ומטמא הגוף, ואם הוא [שיעור] שיהוי יותר מזה בטלו האוכלין, וכי שיעור אחד לכזית שיעור אחד לחצי פרס. ופריק ליה רב פפא הנח לטומאת גויות דמדרבנן היא לפיכך מקילין בה, והאי קרא דכתיב אל תטמאו בהם ונטמתם בם, מיכן לטומאת גויות מן התורה, טומאת גויות מדרבנן היא וקרא אסמכתא בעלמא. אמר רב פפא אומצא ומלחא דעלה, מצטרפין לככותבת, אע"ג דמלחא לבדה לאו מאכל הוא, כיון דאורחא דאינשי מיכל אומצא במלחא מצטרף. וכל שכן שאר אוכלין שמצטרפין. ואם אכל ממיני מאכל הרבה מעט מעט עד שהשלים לככותבת חייב. וכן ציר שעל ירק מצטרף, מהו דתימא משקה הוא, קמ"ל כל אכשורי אוכלא אוכלא הוא. אבל אכל אכילה גסה ביום הכפורים דהוא מצטער ממה שאכל הרבה ומוסיף על מנהגו פטור, מאי טעמא אשר לא תעונה כתיב, וזה אכילתו עינוי הוא. איש כי יאכל פרט למזיק, כגון

מסורת הש"ס

א) [נ"ל כזית וכ"ג הערוך בערך גויה א'], ב) חולין קכ., ג) יבמות מ., ד) [עי' תוס' יבמות מ. ד"ה אכילה ותוס' ב"ק קי. ד"ה אכילה ותוס' נזיר כג. ד"ה פסח ותוס' פסחים קז: ד"ה דילמא], ה) [פסחים לב: ב"מ נט: מעילה יט.], ו) [עירובין פב:], ז) [עי' מבואר יותר בתוס' סוטה ל. ד"ה הא וכו' ספר הישר וכו'],

◆

תורה אור השלם

1. אַל תְּשַׁקְּצוּ אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּכָל הַשֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ וְלֹא תִטַּמְּאוּ בָּהֶם וְנִטְמֵתֶם בָּם:
ויקרא יא מג

2. כִּי כָל הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר לֹא תְעֻנֶּה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה וְנִכְרְתָה מֵעַמֶּיהָ:
ויקרא כג כט

3. וְאִישׁ כִּי יֹאכַל קֹדֶשׁ בִּשְׁגָגָה וְיָסַף חֲמִשִׁיתוֹ עָלָיו וְנָתַן לַכֹּהֵן אֶת הַקֹּדֶשׁ:
ויקרא כב יד

◆

גליון הש"ס

גמ' מדרבנן וקרא **אסמכתא** בעלמא. עי' חולין דף לד ע"ב תוס' ד"ה והשלישי: רש"י ד"ה ולא תטמאו כו' אין ישראל מוזהרים מליטמא. תמוה לי הא גם כהנים אין מוזהרין בפ' אמור רק בטומאת מת ולא בשרץ:

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר ליה אביי **באכילה** קים להו לרבנן: (ב) שם בככותבת בכדי אכילת פרס וחצי פרס בכדי: (ג) רש"י ד"ה ככותבת כו' אף הוא שיעורו לצירוף אכילתו כו' והשתא קולא הוי דפטרי ליה: (ד) ד"ה חצי פרס כו' בכדי אכילת פרס ותו לא וכיון דשיעורא: (ה) ד"ה ולא תטמאו כו' אלא אזהרת אכילתן הוא וכתי' ונטמתם:

◆

מוסף תוספות

א. וא"כ כ"ש שאין מחזיק ג' גרוגרות. רבינו פרק עירובין פ: [והכא] קתני דשיערו חכמים דאין בית הבליעה מחזקת יותר מכביצת תרנגולת. תוס' שם. ב. לפסול את הגוייה. רש"י שם ד"ה דתניא. ג. [ד]בביצים קטנים שיערוה, ואליבא דר"ש דאמר במתני' ב' ביצים. שם ד"ה חסר. ד. [ו]גרוגרת בפרק המצניע נמי היא בלא גרעינתה. תוס' ישנים. ה. והתורה הזהירה על התרומה לשמרה בטהרה וכו', לפיכך גזרו באוכל אוכלין טמאין שלא יהא רגיל אצל תרומה. רש"י שבת יד. ד"ה ופסיל. ו. [ו]אפי' כביצה מטמאין למשקין דתרומה דשדי לפומיה. תוס' סוטה ל. ד"ה הא. ז. שאין אדם צמא לשתות עד שיאכל חצי פרס שהוא חצי סעודה קטנה. תוס' הרא"ש שבת יד. וקודם לכן מילתא דלא שכיחא היא. תוס' שם. ח. דאמרינן [שם] דכל המשקין מצטרפין לפסול את הגויה ברביעית. תוס' הרא"ש שם. ט. [ד]פסול גויה לא משמע פסול מגע, אלא פסול הגוף, שנפסל גופו מלאכול בתרומה. שם. י. וגזרו על טומאת פנים אטו טומאת חוץ. תוס' עירובין פג: ד"ה וחלי. יא. ולכשיהיה בבני מעיו יפחת הרבה מכביצה, ואין אדם טועה, שאפילו אוכל אוכלין טמאין בכביצה ושותה משקין דתרומה, לא יאמר א"כ טהורין הן בכביצה אפי' בחוץ, דהא בפנים לא היה כביצה וכו', ולא היה כשיעור לטמא. תוס' סוטה שם. יב. כיון דנחית לשיעוריה העמיד אותה על שני ביצים שהוא שיעור ידוע. שם. יג. אשני ביצים שהוא חצי הסעודה דבית המנוגע, ולר' יוחנן בן ברוקה אביצה ומחצה. תוס' עירובין שם. יד. [ד]הוי דאורייתא. תוס' הרא"ש שם.

א) נראה דחסר כאן איזה תיבות ואולי דר"ל דבככר הזה פליגי תנאי בעירובין דף פב ע"ב ע"ש.

תוס' ישנים

ועוד מאי שנא דלא מייתי לה לכולה מילתא דר' חנין כמו שמביא בריש עירובין ובפרק קמא דסוכה. ואני רגיל לומר דלא קשיא מידי דבברכות משמע דאיכא אמורא דאית ליה דהוו מדאורייתא לרבי חנין דקאמר התם רבי יצחק כל המוקדם בפסוק זה [מוקדם לברכה, ופליגא דרבי חנין דא"ר חנין כל הפסוק הזה] לשיעורין נאמר כו' ואידך ותיסברא שיעורין מי כתיבי, משמע דלרבי חנין מיהא הוו מן התורה, והא דפריך שיעורין מיכתב כתיבי הוא הדין דהוה מצי למיפרך מעונשין אלא לרבותא נקטיה, והא דלא מסיים מילתיה דר' חנין, כיוצא בזה מצינו בהערל [יבמות עח, א] דמייתי התם מילתא דר' יצחק דרובו ואינו מקפיד (עליהם) [עליו] כו' ואינו מביא כולה. ואין רבינו מודה, דודאי כולי עלמא אית להו דשיעורין לא כתיבי, ומ"מ קאמר בברכות דכיון דאסמכינהו אקרא אין לנו ללמוד משם שנכתבו כסדר המוקדם בפסוק מוקדם לברכה. **אם כן הוה ליה** מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה. אבל אי הוה מלא לוגמיו ממש או אזלי ב"ש לחומרא דהוי יותר מרביעית. ומכאן יש ללמוד דהא דאמרינן בפסחים בפרק בתרא [קז, א] גבי קידוש ואם טעם מלא לוגמיו יצא, היינו (דמלא) [כמלא] לוגמיו, דבכוס של ברכה אין צריך אלא רביעית כדאמרינן בשבת בפ' המוציא [עו, ב]. ע"כ מעמוד קודם

מדרבנן וקרא **אסמכתא בעלמא.** מכאן היה מביא רבינו יעקב ראיה דגזירת גויה אין זה גזירה דהאוכל אוכל ראשון די"ח דבר דפ"ק דשבת [יד, א] (ממועטי) [מדטעי] תלמודא למימר הכא שהיא מן התורה וגזרה די"ח דבר פשוט לכל דאינו כי אם דרבנן. ועוד הארכתי בה הרבה בשבת ובפ"ק דעירובין ובפרק כיצד משתתפין [פג, ב]. קמ"ל **כל אכשורי אוכלא אוכלא הוא.** ואע"ג דלענין שאר דברים משקה הוא כדאמרינן בפרק ערבי פסחים [קטו, א] כל שטיבולו במשקה צריך נטילת ידים, פי' לפי שכל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחילה [פרה פ"ח מ"ז] ומשמע אפילו ציר ומורייס, מ"מ לענין יום הכפורים כל דבר אכילה אוכלא הוא. **האוכל אכילה** גסה ביום הכפורים פטור. והא דאמרינן בנזיר [כג, א] ובהוריות [י, ב] גבי שני בני אדם שצלו פסחיהן אחד אכלו לשם אכילה גסה ואחד אכלו לשם מצוה, זה שאכלו לשם אכילה גסה ופושעים יכשלו בם, א"ל ר"ל האי רשע קרית ליה, נהי דלא עביד מצוה מן המובחר מצוה מיהא עביד, אלמא אכילה גסה שמה אכילה. ואומר רבינו שיש חילוק באכילות שיש אכילה גסה מאד שקץ לאכול ויש לך שאינה גסה כל כך. מ"ר.